

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ 2004

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Κείμενο διδαγμένο από το πρωτότυπο
Λυσίου Ὑπὲρ Μαντιθέου, 19-21

- 19 Ὅστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ᾧ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν· πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γεγόνασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθα ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.
- 20 Ἦδη δὲ τινων ἠσθόμην, ᾧ βουλή, καὶ διὰ ταῦτα ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος,
- 21 ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέπαυνται τὰ τῆς πόλεως πράττοντες, ἅμα δὲ ὑμᾶς ὁρῶν (τὰ γὰρ ἀληθῆ χρὴ λέγειν) τοὺς τοιούτους μόνους <τινὸς> ἀξίους νομίζοντας εἶναι, ὥστε ὁρῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντας τίς οὐκ ἂν ἐπαρθεῖη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως; ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἀχθοισθε; οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κριταὶ εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

- A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το τμήμα:
«ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον . . . ἀλλ' ὑμεῖς».

Μονάδες 10

- B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

- B1. Με ποια επιχειρήματα ο Μαντίθεος αιτιολογεί την ενασχόλησή του με τα κοινά, παρά τη νεαρή του ηλικία; Να απαντήσετε σύμφωνα με τα δεδομένα των παραγράφων 20-21.

Μονάδες 15

- B2. Το απόσπασμα: «Ἦδη δὲ τινων ... ἀλλ' ὑμεῖς» αποτελεί τον επίλογο του Ὑπὲρ Μαντιθέου λόγου του Λυσία. Σύμφωνα με την εισαγωγή του σχολικού βιβλίου: «Με τον επίλογο συνήθως επιδιώκονται δύο κυρίως σκοποί, η **ανάμνηση**, που επιτυγχάνεται με μια συντομότερη ανακεφαλαίωση των βασικών θέσεων του λόγου και η **παθοποιία** που καταλήγει σε **προτροπή** ή **αποτροπή**». Αφού διαβάσετε το απόσπασμα αυτό, να απαντήσετε στο ερώτημα αν ο Λυσίας επιδιώκει ή όχι τους σκοπούς αυτούς στον επίλογό του. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία του αποσπάσματος.

Μονάδες 15

B3. Ποιοι ήταν οι πολιτικοί λόγοι που ευνόησαν τη γέννηση της συστηματικής ρητορείας στην αρχαιότητα; Ποιοι ήταν οι θεμελιωτές της και τι γνωρίζετε για το έργο τους;

Μονάδες 10

B4. ἀχθομένων, διατεθῆναι, ὄρων, ἀξίους, πράττειν:

Να γράψετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό και ένα ομόρριζο επίθετο της αρχαίας ή της νέας ελληνικής για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (τα ομόρριζα μπορούν να είναι απλά ή σύνθετα).

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Πλάτων, Μένων 71E κ.ε.

Πρῶτον μὲν, εἰ βούλει ἀνδρὸς ἀρετὴν, ῥάδιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀνδρὸς ἀρετὴ, ἱκανὸν εἶναι **τὰ τῆς πόλεως** πράττειν, καὶ πράττοντα τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, **τοὺς δ' ἐχθροὺς** κακῶς, καὶ αὐτὸν εὐλαβεῖσθαι **μηδὲν** τοιοῦτον παθεῖν. Εἰ δὲ βούλει γυναικὸς ἀρετὴν, οὐ χαλεπὸν διελθεῖν, ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ **οἰκεῖν**, σφῶζουσάν τε τὰ ἔνδον καὶ **κατήκοον** οὔσαν τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἄλλη ἐστὶν παιδὸς ἀρετὴ, καὶ θηλείας καὶ ἄρρενος, καὶ πρεσβυτέρου ἀνδρός, εἰ μὲν βούλει, ἐλευθέρου, εἰ δὲ βούλει δούλου. Καὶ ἄλλαι **πάμπολλαι** ἀρεταὶ εἰσιν, ὥστε οὐκ ἀπορία εἶπεῖν ἀρετῆς πέρι ὅ,τι ἐστίν.

εὐλαβεῖσθαι = να προσέχει

διελθεῖν = να εξηγήσει κανείς

οὐκ ἀπορία (ἐστί) = δεν είναι δύσκολο

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το παραπάνω κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τους τύπους που σας ζητούνται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

τῆς πόλεως: αιτιατική ενικού και αιτιατική πληθυντικού

οὔσαν: γενική ενικού και ονομαστική πληθυντικού στο ίδιο γένος

παιδός: γενική πληθυντικού και δοτική πληθυντικού

ποιεῖν: απαρέμφατο μέλλοντα ενεργητικής φωνής

διελθεῖν: β' ενικό πρόσωπο υποτακτικής του ίδιου χρόνου

πράττειν: α' ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της μέσης φωνής

εἶπεῖν: β' ενικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου και της ίδιας φωνής.

Μονάδες 10

Γ3.α. Στην τελευταία περίοδο «**Καὶ ἄλλαι ... ἐστίν**» να βρείτε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε το είδος τους.

Μονάδες 3

Γ3.β. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα παρακάτω:

πρῶτον, τὰ τῆς πόλεως, τοὺς ἐχθροὺς, μηδὲν, οἰκεῖν, κατήκοον, πάμπολλαι.

Μονάδες 7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Εγώ βέβαια κατ' αρχάς αναγκάστηκα να μιλήσω για τις δικές μου υποθέσεις, έπειτα όμως νομίζω πώς και ο ίδιος έδειξα μεγαλύτερη φιλοδοξία από το πρέπον, επειδή από τη μια σκέφτηκα τους προγόνους μου, ότι δεν έχουν παύσει καθόλου να ασχολούνται με τις υποθέσεις της πόλης, από την άλλη επειδή έβλεπα εσάς (γιατί πρέπει βέβαια να λεω την αλήθεια) να θεωρείτε ότι μόνον τέτοιου είδους άνθρωποι είναι άξιοι για κάτι γι' αυτό βλέποντάς σας να έχετε τη γνώμη αυτή, ποιος λοιπόν δε θα παρακινούνταν να ενεργεί και να μιλά για χάρη της πόλης; Ακόμη για ποιο λόγο θα στενοχωριόσαστε με τέτοιους; Γιατί δεν είναι άλλοι κριτές γι' αυτά αλλά εσείς.

B1.

Ο Μαντίθεος θεωρεί αναγκαίο να δικαιολογηθεί για την ενασχόλησή του με τα κοινά παρά το νεαρό της ηλικίας. Γι' αυτό χρησιμοποιεί τα εξής επιχειρήματα:

- «**ήναγκάσθην υπέρ τῶν ἑμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορήσαι**»: επειδή οι νέοι απέφευγαν για λόγους ευγενείας να λάβουν πρώτοι το λόγο στην εκκλησία του δήμου, δικαιολογείται λέγοντας ότι αναγκάστηκε εξαιτίας κάποιας προσωπικής υπόθεσης. Τον ακριβή λόγο δεν τον γνωρίζουμε αλλά αν λάβουμε υπόψη μας τη φράση της §10 παραγράφου « **διὰ τὰς συμφορὰς τὰς τοῦ πατρὸς**», προφανώς δημηγόρησε για να διασώσει την πατρική περιουσία από τον κίνδυνο της δήμευσης.

Δεν γνωρίζουμε αν αυτό είχε σχέση με παλιότερες αντιδημοκρατικές ενέργειες.

- «**ἔπειτα μέντοι καί ἑμαυτοῦ ἀξίους νομίζοντας εἶναι**» Με ειλικρίνεια παραδέχεται ο Μαντίθεος ότι εκείνη τη στιγμή ξεπέρασε τα όρια της ευπρέπειας εξαιτίας της υπερβολικής του φιλοδοξίας να μοιάσει στους προγόνους στο ενδιαφέρον τους και στην αγάπη τους για τα κοινά. Η ενασχόληση των πολιτών με τα κοινά δεν ήταν μόνο υποχρέωσή τους αλλά και υπέρτατο καθήκον. Κεντρίζεται η φιλοδοξία του επίσης και από το γεγονός ότι άξιοι πολίτες θεωρούνται μόνο όσοι ασχολούνται με τα κοινά. Έχοντας ως πρότυπο λοιπόν τους βουλευτές θέλει να ακολουθήσει τα βήματά τους στην πολιτική.

B2.

Η ανάμνηση, η σύντομη ανακεφαλαίωση των βασικών θέσεων του λόγου του, στο απόσπασμα αυτό δεν υπάρχει. Αντί αυτής γίνεται αναφορά στην πρώτη δημηγορία του Μαντιθέου και στο σκοπό που είχε αυτή. Η έλλειψη της ανάμνησης έχει να κάνει με τη γενικότερη παράλειψη κάθε στοιχείου που θα έκανε το λόγο του τεχνικό και υπολογισμένο.

Η παθοποιία επιτυγχάνεται με την προσπάθεια του ρήτορα να συγκινήσει και να προδιαθέσει ευνοϊκά τους ακροατές του. Προς αυτή την κατεύθυνση στοχεύει η αναφορά στους προγόνους και η διπλή αναφορά στους ίδιους τους βουλευτές. Ειδικότερα ο Μαντίθεος αναφερόμενος στην προγονική παράδοση ενασχόλησης με τα κοινά που έπρεπε να συνεχιστεί (**ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος**) δηλώνει την υπέρμετρη φιλοδοξία του και στοχεύει με αυτό τον τρόπο στη συγκίνηση των ακροατών του. Συνάμα δηλώνει ότι κεντρίζει

περισσότερο τη φιλοδοξία του η άποψη της πολιτείας ότι μόνο οι ασχολούμενοι με τα κοινά θεωρούνται άξιοι πολίτες (**ἄμα δε ὑμᾶς ὄρων ... νομίζοντας εἶναι**). Καταλήγει στη συνέχεια σε ένα εγκώμιο προς τους βουλευτές οι οποίοι ως εκφραστές του πνεύματος της πολιτείας, υπηρέτες και προστάτες του κοινωνικού συμφέροντος, με την ανάλογη στάση τους παρακινούν τον κάθε πολίτη να ασχοληθεί με τα ζητήματα της πόλεως (**ὥστε ὄρων ὑμᾶς ... πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως**;) Ισχυροποιεί το εγκώμιο αυτό προς τους βουλευτές με τη ρητορική ερώτηση που διατυπώνει και που ισοδυναμεί με έντονη κατάφαση (**τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως**;) Σκοπός του είναι να επηρεάσει ψυχολογικά τους ακροατές του και να τους εντυπωσιάσει.

Ο Μαντίθεος τελειώνει την απολογία του υποβάλλοντας στους βουλευτές μια ρητορική ερώτηση, χωρίς να καταλήγει σε προτροπή ή αποτροπή. Υποδεικνύει στους βουλευτές ότι πρέπει να παρακινούν τον πολίτη με πολιτικές φιλοδοξίες να ασχοληθεί με τα κοινά διότι αυτοί είναι που τους κρίνουν και όχι άλλοι και κλείνει την απολογία του απότομα δηλώνοντας το ορμητικό και αυθόρμητο χαρακτήρα του.

B3.

Η μετάβαση από τη φυσική ρητορεία στη συστηματική ρητορεία πραγματοποιείται στη Σικελία. Αυτό οφείλεται στις κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν εκεί μετά το 466 π.Χ. όταν καταλύθηκαν τα τυραννικά καθεστώτα στις μεγάλες πόλεις Συρακούσες – Γέλα και επικράτησαν τα δημοκρατικά πολιτεύματα. Το πλήθος των αστικών δικών που ακολούθησαν μετά την κατάλυση των τυραννίδων για την ανάκτηση των περιουσιών που είχαν σφετεριστεί οι τύραννοι και οι γύρω από αυτούς δημιούργησε κατάλληλο κλίμα για την ανάπτυξη της ρητορείας και ειδικά της δικανικής.

Θεμελιωτές της ρητορείας είναι οι Συρακούσιοι Κόραξ και Τ(ε)ισίας, δάσκαλος και μαθητής αντίστοιχα. Αυτοί πρώτα προχώρησαν στη διαίρεση του ρητορικού λόγου στα μέρη του· στους ίδιους οφείλεται η χρήση των «εικότων», των πιθανών δηλαδή λογικών επιχειρημάτων που υποστήριζαν τις δικαστικές υποθέσεις. Ο Τ(ε)ισίας μάλιστα, όπως εικάζεται, είναι ο συγγραφέας του πρώτου εγχειριδίου με τον τίτλο «Τέχνη».

B4.

Ἄχθομένων:	αχθοφόρος, επαχθής
Διατεθῆναι:	διάθεση, θετικός
Ὅρων:	όραση, διορατικός
Ἄξιους:	αξία, αξιόλογος
Πράττειν:	πράξη, άπρακτος

Γ1.

Αρχικά, αν θέλεις (να μάθεις) για την αρετή του άνδρα, είναι εύκολο, γιατί αυτή είναι η αρετή του άνδρα, δηλαδή να είναι ικανός να διαχειρίζεται τα πολιτικά ζητήματα, και καθώς ασχολείται με αυτά να ευεργετεί τους φίλους και να βλάπτει τους εχθρούς, και να προσέχει ο ίδιος να μην πάθει τίποτα παρόμοιο. Εξάλλου αν θέλεις (να μάθεις) για την αρετή της γυναίκας, δεν είναι δύσκολο να εξηγήσει κανείς ότι πρέπει αυτή να κυβερνά καλά το σπίτι, διατηρώντας σε καλή κατάσταση όσα βρίσκονται μέσα σε αυτό και υπακούοντας στον άνδρα της. Επιπλέον άλλη είναι η αρετή του παιδιού, και του κοριτσιού και του αγοριού, και του ηλικιωμένου ανθρώπου, είτε θέλεις, του ελεύθερου είτε θέλεις του δούλου. Υπάρχουν και άλλες πάρα πολλές αρετές, με συνέπεια να μην είναι δύσκολο σχετικά με την αρετή να πει κανείς ποια είναι η ουσία της.

Γ2.

Τῆς πόλεως: τήν πόλιν, τὰς πόλεις

Οὔσαν: οὔσης, οὔσαι

Παιδός: παίδων, παισίν

Ποιεῖν: ποιήσῃν

Διελθεῖν: διέλθῃς

Πράττειν: πέπραγμα

Εἰπεῖν: εἰπέ

Γ3.α.

καί ... εἰσίν: κύρια πρόταση κρίσεως (καταφατική)

ὥστε ... ἀρετῆς πέρι: δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση (αποφατική).

ὅ,τι ἐστίν: πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής άγνοιας (ως αντικείμενο στο εἰπεῖν).

Γ3.β.

Πρῶτον: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ῥάδιον (ἐστίν).

Τά τῆς πόλεως: σύστοιχο αντικείμενο στο πράττειν.

Τοὺς ἐχθρούς: αντικείμενο στο κακῶς (ποιεῖν).

Μηδέν: σύστοιχο αντικείμενο στο παθεῖν.

Οἰκεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο πρόσωπο ρήμα δεῖ.

Κατήκοον: κατηγορούμενο στο αὐτήν (συνδετικό το οὔσαν).

Πάμπολλαι: επιθετικός προσδιορισμός στο ἀρεταί.